

Rozhovor

s Tomášem Chalupou, ministrem životního prostředí ČR

V rámci kampaně ministerstva životního prostředí na podporu jeskyní v ČR probíhá v červnu akce „Dny jeskyní v Praze“, jejímž smyslem je seznámit širokou veřejnost s aktivitami resortu na podporu péče o nejvýznamnější tuzemské jeskynní systémy. V souvislosti s kampaní jsme Tomáši Chalupovi položili několik otázek týkajících se nejen problematiky ochrany jeskyní, ale ochrany přírody a krajiny vůbec.

Ministrem životního prostředí jste více než rok. Kde vidíte silné a slabé stránky v resortu?

Za dlouhodobě podceňovanou považuji problematiku ochrany ovzduší, zejména v Moravskoslezském kraji. Ministerstvo během posledního roku připravilo řadu konkrétních opatření, která by měla tento stav zlepšit. Jmenovat mohu například zákon o ochraně ovzduší, který by měl vyřešit i problém jeho znečištění z domácích topenišť, dále speciální výzvu OPŽP zaměřenou právě na ovzduší v tomto kraji, a v neposlední řadě se snažíme pracovat s veřejností. Proto jsme také připravili informační kampaň „Dýcháme to, čím topíme“. Jejím cílem bylo ukázat, jakých chyb se při topení v kotlích nejčastěji dopouštíme a jak se jich lze vyvarovat.

Za silnou stránku MŽP považuji zodpovědnou a svědomitou ochranu přírody, zejména v národních parcích či chráněných krajinných oblastech. Velmi pozitivně vnímám odborné zázemí resortu, zanedbáváme však komunikaci s veřejností. Naše kroky musíme lépe vysvětlovat a odůvodňovat.

Již řadu týdnů probíhají jednání o vyhlášení několika velkoplošných chráněných území – rozšíření CHKO Kokořínsko, vyhlášení CHKO Brdy a NP Křivoklátsko. Jaký je současný stav?

Kokořínsko by se o území Máchova kraje mělo rozšířit už v tomto roce. Velký díl práce odvedla Správa CHKO, která dokázala místním starostům i zastupitelům srozumitelně vysvětlit, co pro ně rozšíření bude znamenat. Jsem rád, že se tato záslužná aktivita úspěšně završila, protože Máchův kraj si svými jedinečnými přírodními hodnotami a kouzel-

nou scenerií zařazení do chráněné krajinné oblasti určitě zaslouží.

O podobě budoucí CHKO Brdy nyní probíhají intenzivní jednání se zástupci krajů, dotčených obcí a největších správců a vlastníků pozemků, zejména státního podniku Vojenských lesů.

K národnímu parku Křivoklátsko lze uvést, že se chystáme poslat návrh zákona o NP Křivoklátsko do Legislativní rady vlády. Faktorem, který bude trochu situaci ovlivňovat, ani ne tak z hlediska projednání zákona, jako z hlediska načasování, je otázka finančních prostředků. Na rozdíl od vyhlášení chráněných krajinných oblastí se tady opravdu bavíme o investicích v řádu desítek milionů korun. Sami vidíme situaci nákladů a stále klesajících příjmů u parků již existujících, a to včetně těch největších, jakými jsou Krkonoše a Šumava. Neraď bych se dostal do situace, kdy chráněná území vyhlásíme a pak nebudeme schopni zajistit jejich financování.

To, jak jeskyně vypadají, souvisí i se stavem krajiny „na povrchu“. Myslíte si, že umíme návštěvníkům toto propojení dostatečně vysvětlovat?

Myslím, že mnozí toto propojení vůbec nevnímají. Přitom většina významných jeskyní leží v chráněných krajinných oblastech. A kvalita jejich prostředí přímo závisí na tom, jak se ke krajině chováme na povrchu. Měli bychom zájmu návštěvníků o atraktivní prostředí jeskyní využít a zajímavou formou jim nabídnout opravdu ucelené informace nejen o jeskyních, ale i o přírodě nad nimi. Věřím, že připravovaná návštěvnícká střediska, tedy domy přírody v Moravském a Českém krasu, tuto mezeru pomohou zaplnit.

Jak se díváte na možnost průzkumu a případné těžby takzvaného břidlicového plynu? Týká se i chráněných krajinných oblastí, jako jsou Broumovsko či Český kras.

Za podstatné považuji, abychom nejdříve shromáždili všechny dostupné informace, všechna pro a proti. Je potřeba pečlivě zvážit, co by průzkum i těžba znamenaly pro podzemní vody i krajinu. A samozřejmě je pro mne velmi důležitý názor místních lidí, vždyť oni tam žijí. I s tímto ohledem jsem rozhodl zrušit rozhodnutí k povolení průzkumu v oblasti CHKO Broumovska a Podkrkonoší.

Jaké bude další směřování péče o jeskyně, krasy a jeskynní systémy?

Krasové oblasti patří bezesporu mezi přírodní unikáty, ať již po stránce přírodních nebo kulturních hodnot, tak i po stránce estetické. Jako takové požívají ochranu nejen v České republice, ale i jinde ve světě. U nás je ochrana všech jeskyní a jejich povrchových jevů zakotvena v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Jedna věc je legislativní ochrana, druhá péče o tyto jevy. Z pohledu legislativy mají výkonnou moc orgány ochrany přírody. Péči o zpřístupněné jeskyně je pověřena Správa jeskyní České republiky. Tato resortní organizace ministerstva životního prostředí nejenže provozuje našich 14 veřejnosti zpřístupněných jeskyní včetně jejich monitoringu a dokumentace, ale podléhá i doзору Státní báňské správy. Podle potřeby a na základě vyžádání orgánů ochrany přírody může zpracovávat odborná stanoviska a návrhy týkající se ochrany jeskyní a péče o ně. Další směřování v péči o jeskyně vidím ve zkvalitňování infrastruktury zpřístupněných jeskyní

a ve využívání nabytých znalostí a poznatků Správy jeskyní ČR dalšími orgány ochrany přírody na základě efektivní partnerské a resortní spolupráce.

Kde spatřujete hranici mezi ochranou jeskyní a turistikou?

Ochrana jeskynních ekosystémů je neoddiskutovatelnou záležitostí. Stejně tak „turistický průmysl“, který tvoří významnou součást naší ekonomiky. Hranice mezi těmito oblastmi by měla být vymezena tak, aby veškeré turistické aktivity byly pro jeskynní ekosystémy únosné, a byla tak zaručena jejich schopnost regenerace. Nejde pouze o vandalské poškozování výplní jeskyní, ale také o jejich mikroklima, o nerušený vývoj společenstev organismů trvale či přechodně tam žijících. Jeskyně jsou „výkladními skříněmi“ péče o přírodu, zdrojem poučení a prostředkem k výchově občanů ke kladnému vztahu k životnímu prostředí. Zde vidím důležitou roli ve fungování zpřístupněných jeskyní a je dobře, že jejich provoz zajišťuje právě resortní organizace MŽP, která je zárukou dodržování rozumných pravidel.

Domníváte se, že by bylo vhodné zpřístupnit další podzemní lokalitu? V případě, že ano, máte představu kterou?

Podíváte-li se na mapu zpřístupněných jeskyní České republiky, zjistíte, že více než tři čtvrtiny jich leží na Moravě a ve Slezsku. Čechy jsou podstatně skromnější. Tato skutečnost je dána přírodními podmínkami a také historickým vývojem využívání přírodních zdrojů. V rámci mé návštěvy na jednom z pracovišť Správy jeskyní mi byl dán návrh na zpřístupnění lokality Orty u Českých Budějovic. Nejde sice přímo o jeskyni, ale o starý důl patřící mezi přírodní památky. Předmětem ochrany jsou zde nejen kaolínové pisky, jejich unikátní vrstevnatost a barevnost, ale také naleziště zajímavých minerálů, jakož i podzemní a zcela unikátní labyrint dobývek. Tato přírodní památka je soustavně ničena vandaly, jsou poškozovány nejen geologické profily, ale mnohde i pilíře dobývek, takže hrozí porušení statiky. Zpřístupněním a trvalým dohledem nad lokalitou by se ničení zamezilo a návštěvníci by mohli získat další cenný zdroj poučení o geologické minulosti naší planety. Se studií jsme se

na ministerstvu již seznámili. Aktuálně řešíme vstupní investice.

Kdy jste byl poprvé v jeskyni a jak na vás návštěva zapůsobila?

Byl jsem dítě školou povinné, takže v rámci školního výletu. Ostatně jako asi pro všechny děti, tak i pro mne to byl nezapomenutelný zážitek. Zvláště jsem si užíval kouzlo a půvab tajemných krápníkových zákoutí v propasti Macocha s Punkevní jeskyní v „srdci“ Moravského krasu. Do paměti se mi také vryla známá pověst o zlém maceše, po níž propast zdědila své jméno. Tento nejdelší jeskynní systém v České republice mne uchvátil stejně jako Javoříčské a Mladečské jeskyně u Litavle. Ty jsem poprvé navštívil v rámci své červnové pracovní cesty. Krásné jsou ale všechny jeskyně, které u nás máme. Přál bych všem, nejen dětem, ale i dospělým, aby si v nadcházející turistické sezoně návštěvu těchto přírodních skvostů naší země nenechali ujít.

*Děkujeme za rozhovor
Ptali se Karolína Šulová a Karel Drbal*

Železné hory národním geoparkem

Odloučení bloku pískovce v PP Na skalách odhalilo, jak kořeny stromů „sledují“ strukturu hornin. Foto Vlastimil Peřina

Koncem dubna 2012 převzali zástupci geoparku Železné hory od zástupců ministerstva životního prostředí titul národní geopark. Síť národních geoparků ČR tak v současnosti zahrnuje čtyři území: evropský a národní geopark Český ráj, národní geopark Egeria na Karlovarsku a nově národní geoparky Geoloci v Plzeňském kraji a Železné hory.

Ústřední motto národního geoparku Železné hory „Historii Země za dva dny“ vyjadřuje výjimečnou pestrost v utváření jejich geologického podloží. Geopark vymezuje území, které je tvořeno řadou velkých geologických celků. S trochou nadsázky jej lze označit za území, které spojuje geologii celé České republiky. Na ploše o rozloze 777 km² se nachází pestrá škála hornin starých téměř 700 milionů let, více než 100 druhů hornin z řadou ojedinělých a vzácných minerálů a sedimentů se širokým spektrem zkamenělin. Na území geoparku je rovněž celá řada lomů zaniklých, ale také 18 lomů činných. Vysoká geodiverzita spolu s členitým reliéfem předurčily i vývoj živé přírody Železných hor směrem k vysoké různorodosti. Několik maloplošných zvláště chráněných území v rámci CHKO má geologický fenomén za předmět ochrany.

Území CHKO Železné hory je celé součástí geoparku, zaujímá přibližně jeho třetinu. Na rozdíl od CHKO se v případě geoparku nejedná o území s ochranným statutem. Značka národní geopark slouží především jako platfor-

Geologická pestrost

se „zrcadlí“ i v logu geoparku, které je založeno na geologických charakteristikách jednotlivých částí oblasti. Pět šestiúhelníků představuje nejvýznamnější geologické celky, jejich barva vychází z geologické barevné škály jednotlivých hornin. Hlavními tématy jsou starohory, prvohory, plutonity (hlubinné vyvřeliny), druhohory a hydrogeologie.

ma pro spolupráci různých subjektů při rozvoji a propagaci území.

Jedním z významných partnerů geoparku je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Železné hory a KS Pardubice. Je například investorem projektu z OPŽP „Železné hory, geologicky významná oblast“, jehož realizace se předpokládá v nejbližším období. Projekt řeší vybudování návštěvnické infrastruktury pro nejvýznamnější geologické fenomény geoparku. Vedle obvyklých informačních tabulí je například plánována realizace plošných výbrusů přímo na skalních výchozech v terénu pro názornou ilustraci vnitřní stavby hornin.

Vlastimil Peřina, Daniel Smutek, Jan Doucek